

Mag het ietsje meer zijn?

Translanguaging in de klas

In bijna iedere klas zitten tegenwoordig wel leerlingen met een andere moedertaal dan het Nederlands. Hoe kun je deze meertaligheid inzetten om het welbevinden en het leren van kinderen te stimuleren? Enkele handvatten uit praktijk en onderzoek.

TEKST ANNIEK VEENIS EN KEES BROEKHOF

Juf Adriana van de kleuters op Taalschool Utrecht heeft twee handpoppen tevoorschijn gehaald. De ene pop spreekt Nederlands en de andere pop spreekt alle talen die de meertalige kinderen in de klas ook spreken. 'Hello, how are you?' begint de ene pop. Verrukt springen enkele kinderen op, want die taal kennen ze! Eén voor één mogen de kinderen naar voren komen om aan de pop te vertellen hoe hij ze kan begroeten in hun eigen taal. 'Buongiorno, come stai?' kwebbelt de pop. 'Konnichiwa!' De kinderen herhalen enthousiast de uitspraken van de pop, ook van de talen die ze niet spreken. De Nederlandse pop daagt de kinderen uit door te vragen: 'Welke taal is dit? Is dat jouw taal?' Alle kinderen krijgen zo de gelegenheid om hun eigen taal te spreken, te horen en te delen met de andere kinderen - een mooi voorbeeld van translanguaging.

RUIMTE VOOR EIGEN TALEN

Translanguaging is een beredeneerde manier van ruimte geven aan talen in klassen met tweetalige leerlingen. Dat 'ruimte geven' kan verschillende dingen betekenen, bijvoorbeeld leerlingen toestaan om onderling hun eigen taal te spreken bij het werken aan opdrachten, of leerlingen bij het bespreken van een nieuw woord vragen naar datzelfde woord in hun eigen taal. Translanguaging is dus geen methode of didactiek. Het is meer een houding tegenover de aanwezigheid en het gebruik van andere talen dan het Nederlands in de school. Het schoolmanagement kan translanguaging formaliseren in de schoolvisie en het schoolbeleid rond het omgaan met meertaligheid.

TAALSCHOOL UTRECHT

Op Taalschool Utrecht wordt translanguaging feitelijk afgedwongen door de kenmerken van de leerlingpopulatie, want dit zijn allemaal

Translanguaging is een beredeneerde manier van ruimte geven aan talen in klassen met tweetalige leerlingen: welke talen zijn er allemaal (in de klas)?

kinderen die direct uit het buitenland afkomstig zijn. Dan is het gebruik van meerdere talen in de klas, onderling en in gesprek met de leerkracht, een pragmatische keuze om communicatie überhaupt mogelijk te maken. Maar het dient ook een ander doel. In de eerder geschetste casus zien we hoe de leerkracht de kleuters laat ervaren dat er meerdere talen in de klas zijn naast het Nederlands. Andere talen hoeven niet weggestopt te worden totdat kinderen weer thuis zijn. Dit geeft de kinderen het gevoel dat ze ‘gezien’ worden. Wat is de waarde van translanguaging voor het welbevinden van de kinderen (de pedagogische waarde) en voor het leren (de didactische waarde)?

zo geweest. Lange tijd was er de regel dat iedereen Nederlands moest spreken op Taal­ school Utrecht. Eén van de redenen om die regel aan te passen, was dat het steeds duidelijker werd dat het goed is voor leerlingen om zich uit te drukken in hun eigen taal. Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat het zelfvertrouwen van meertalige leerlingen toeneemt wanneer zij hun thuistaal mogen gebruiken op school. Dit komt doordat ze gezien worden als experts op het gebied van hun moedertaal. Dit heeft

Definitie translanguaging

Oorspronkelijk heeft de term ‘translanguaging’ betrekking op onderwijs aan tweetalige leerlingen, waarbij leerlingen worden gestimuleerd om beide talen afwisselend te gebruiken. Doel hiervan is om zowel de ontwikkeling van beide talen als het leren van vakinhouden te bevorderen (Garcia & Lin, 2016). Inmiddels wordt de term ook gebruikt om te verwijzen naar lespraktijken die leiden tot meer erkenning en bewustzijn van de waarde van andere talen in de klas (Duarte & Günther, 2019).

ZELFVERTROUWEN EN BETROKKENHEID
 Arjanne van Mourik is NT2-expert op Taal­ school Utrecht en geeft daarnaast les aan de plusgroep: ‘Wij proberen daar waar het kan zoveel mogelijk aandacht aan de verschillende talen en culturen bij ons op school te besteden.’ Die aandacht is ook zichtbaar in de school, waar her en der posters met woorden in verschillende talen hangen. Dat is niet altijd

een positieve invloed op hun motivatie om te leren (Sierens & Van Avermaet, 2014). Ook zorgt het toestaan van thuistalen in de klas ervoor dat leerlingen zich meer thuis voelen op school, omdat ze het gevoel hebben dat hun identiteit aanvaard wordt (Van Praag et al., 2016). De leerkrachten die lesgeven op Taal-school Utrecht zien dit duidelijk aan hun leerlingen. De leerkracht van groep 6/7/8 merkt bijvoorbeeld dat haar leerlingen gemotiveerder aan de slag gaan als ze bij een opdracht hun eigen taal mogen gebruiken, en de leerkracht van de instroomgroep ziet dat haar kleuters blijer zijn als ze iets in hun eigen taal mogen zeggen.

'Als iemand jouw taal spreekt, is dat gewoon heel fijn. Het zorgt ervoor dat je je veilig en welkom voelt', zegt Van Mourik.

De
leerprestaties
van leerlingen hebben
profijt van het gebruik
van de eigen
taal

LEERPRESTATIES

Ook de leerprestaties van de leerlingen hebben profijt van het gebruik van de eigen taal. Dat is ook goed te begrijpen. Als leerlingen de instructietaal niet goed begrijpen, kan bijvoorbeeld een vertaling van de opdracht in de eigen taal, of een korte discussie in een groepje met dezelfde thuistaal, helpen om te begrijpen wat de bedoeling is.

Het gaat hierbij niet alleen om het begrijpen van de instructie, maar ook om het toegang krijgen tot de aanwezige kennis in de eigen taal, die kan helpen om een taak te begrijpen en uit te voeren. In Nederland is nog niet veel uit onderzoek bekend op dit gebied, maar internationaal onderzoek laat zien dat leerlingen beter presteren als zij in de les af en toe gebruik kunnen maken van hun eigen taal (Charamba & Zano, 2019; Makalela, 2015).

Leerlingen schrijven woorden in hun taal op projectposters en woordclusters aan de muur, zodat alle talen letterlijk zichtbaar zijn in de klas

WAT DOET DE LEERKRACHT?

De voorbeelden hierboven laten zien dat translanguaging niet ingewikkeld hoeft te zijn, maar wel een beroep doet op specifieke houdingen en vaardigheden van de leerkracht. Een open, positieve grondhouding tegenover meertaligheid is de belangrijkste voorwaarde om de talen in de klas te kunnen benutten voor een positieve sfeer en effectief leren. Die grondhouding uit zich onder andere in een oprechte interesse in de andere talen in de klas en in de bereidheid ook zelf iets van de talen te leren, bijvoorbeeld leerlingen in het Arabisch begroeten of ouders in het Pools bedanken. Het is echt niet noodzakelijk om alle talen in de klas te leren spreken of verstaan, dat is eenvoudigweg onrealistisch. Maar een handjevol vaste uitdrukkingen kan een groot verschil maken voor de taalsfeer in de klas.

Vanuit haar positieve grondhouding organiseert de leerkracht doelbewust ruimte voor de eigen talen van de leerlingen. Ze geeft bijvoorbeeld leerlingen de kans om groepswerk te doen met klasgenoten die dezelfde taal spreken, waarna zij hun resultaat in het Nederlands presenteren. Zij laat leerlingen gebruikmaken van vertaalprogramma's om onbekende woorden uit een Nederlandse tekst op te zoeken. Daarnaast laat zij leerlingen woorden in hun eigen taal schrijven op projectposters en woordclusters aan de muur, zodat de talen ook letterlijk zichtbaar zijn in de klas. Vervolgens laat de leerkracht haar kleuters luisteren naar liedjes en digitale prentenboeken in hun eigen taal en vertelt ze ouders over het belang hiervan. In het artikel 'Meertalig lesgeven? Zo doe je dat' geeft Sibma (2021) nog meer voorbeelden van translanguaging in de lespraktijk.

Leerkrachten staan wel eens huiverig tegenover het gebruik van de eigen talen van kinderen

ANGST VOOR MEERTALIGHEID?

Leerkrachten staan wel eens huiverig tegenover het gebruik van de eigen talen van kinderen op school. Men is bijvoorbeeld bang dat het spreken van andere talen het leren van het Nederlands zal belemmeren. Onderzoek, onder andere op drietalige scholen in Friesland, laat zien dat dit beslist niet het geval is. Of men vreest dat leerlingen met dezelfde taal een 'eilandje' gaan vormen en de aansluiting met de groep verliezen. Een dergelijk probleem kan opgelost worden met organisatorische maatregelen, bijvoorbeeld door de leerlingen op bepaalde momenten juist met andere leerlingen te laten samenwerken. Ook zijn leerkrachten soms bang dat de kinderen in hun eigen taal over andere dingen zullen praten dan de les waardoor de leerkracht grip op de les verliest. De vraag is of zich dit vaak zal voordoen.

Deze reserves laten zien dat translanguaging een nieuw onderwerp is voor de onderwijspraktijk, zeker op scholen met een zeer diverse populatie. Het is logisch dat zich in deze fase allerlei uitdagingen voordoen. Een interessant onderzoek van Ticheloven et al (2019) laat zien dat niet alleen leerkrachten, maar ook leerlingen moeten wennen aan translanguaging en dat voor beide groepen de praktijk gepaard kan gaan met zowel positieve gevoelens als gevoelens van onzekerheid en verwarring.

MEER GELIJKWAARDIGE SAMENLEVING

Ruimte geven aan de eigen talen van kinderen op verschillende manieren is nuttig voor de onderwijspraktijk. Het heeft een pedagogische waarde, omdat het recht doet aan de eigenheid en de identiteit van kinderen en daarmee bijdraagt aan hun zelfvertrouwen en welbevinden. Het heeft ook een didactische waarde, omdat het kinderen in staat stelt via hun eigen taal de Nederlandse taal (en andere talen) beter te begrijpen en leerinhouden te verwerven. Het voorbeeld van de Taalschool in Utrecht laat zien hoe dit in de praktijk vorm kan krijgen. Vanuit de maatschappelijke rol van de school kan translanguaging ook gezien worden als een erkenning van de aanwezigheid en waarde van minderheidstalen, waarbij het gebruiken en ontwikkelen van de eigen taal wordt beschouwd als wenselijk voor het tot stand brengen van een meer gelijkwaardige samenleving.

ANNIEK VEENIS

(anniek.veenिस@gmail.com) is stagiaire bij Sardes

KEES BROEKHOF

(k.broekhof@sardes.nl) werkt als taalexpert voor Sardes

De literatuurlijst is te vinden op:
www.jsw.nl/artikelen